

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ιθαγένεια

- Πολιτογράφηση: Καθυστερήσεις και επιπλοκές
- Κτήση ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης
- Καθορισμός ιθαγένειας
- Πιστοποίηση ιθαγένειας ανήλικης αλλοδαπής

Αστική και δημοτική κατάσταση

- Μη χορήγηση πιστοποιητικού γέννησης σε περίπτωση έλλειψης πατρωνύμου
- Ανενεργές δημολογικές μερίδες
- Προβλήματα δημολογικής τακτοποίησης ανήλικων αλλοδαπών
- Έκδοση ληξιαρχικής πράξης θανάτου μετά τον ενταφιασμό
- Ζητήματα μεταγραφής ονοματεπωνύμων
- Συνεργασία με τον Συνήγορο της Τουρκίας για παιδιά διπλής ιθαγένειας

Οικογένεια και ανηλικότητα

- Σύνδεση μαθήτριας με υπηρεσία συμβουλευτικής υποστήριξης
- Δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης και φροντίδας μαθητριών
- Επικοινωνία γονέων και τέκνων σε παιδικούς σταθμούς

Προσωπικά δεδομένα ανηλίκων

- Τοποθέτηση καμερών σε αύλειο χώρο σχολείου
- Πρόσβαση γονέα σε ψυχοκοινωνική έκθεση που αφορά το τέκνο του

Η ιθαγένεια, η αστική και δημοτική κατάσταση, τα προσωπικά δεδομένα, η προστασία της οικογένειας και ανηλικότητας είναι φυσικό να συνοδεύονται, ως πεδία διοικητικής δράσης, από ιδιαίτερη ευαισθησία, εθνική στις πρώτες περιπτώσεις και κοινωνική στις επόμενες. Αποτελεί ωστόσο παθογένεια το γεγονός ότι η ευαισθησία αυτή, αντί να παροτρύνει τη διοίκηση σε ανάληψη ευθύνης και αποτελεσματικές λύσεις, την εξωθεί μάλλον σε φοβική και συντηρητική στάση.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

Η ιθαγένεια αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση πεδίου διοικητικής δράσης, όπου δεν είναι πάντοτε σαφές το κατά πόσο οι διοικητικές δυσλειτουργίες πηγάζουν από τα εγγενή οργανωτικά προβλήματα της ελληνικής διοίκησης ή από ενδόμυχη και υποβόσκουσα αμφισβήτηση αυτών καθεαυτές των επιλογών του νομοθέτη. Έξι και πλέον έτη μετά τη μεταρρύθμισή της με τον Ν. 3838/2010, η ελληνική ιθαγένεια ακόμη περιμένει την πλήρη ένταξή της στη δικαιοκρατική και διοικητική κανονικότητα, την απελευθέρωσή της από τα βάρη του παρελθόντος.

Πολιτογράφηση: Καθυστερήσεις και επιπλοκές

Παραμένουν επίκαιρες οι επισημάνσεις του Συνηγόρου (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 80) σχετικά με τα προβλήματα στη διαδικασία συνέντευξης ενώπιον των Επιτροπών Πολιτογράφησης. Το 2016, όμως, αναδείχθηκε ακόμη εντονότερο το ζήτημα των υπερβολικών καθυστερήσεων στην πολιτογράφηση, οι οποίες φθάνουν έως και τα 5 έτη μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας. Αυξήθηκε μάλιστα ο αριθμός των περιπτώσεων στις οποίες το διάστημα αναμονής μεταξύ της συνέντευξης και της υπογραφής της απόφασης, θετικής ή αρνητικής, πλησιάζει τα 2 έτη.

Ο Συνήγορος θεωρεί ότι ο χρόνος αναμονής θα μπορούσε να περιοριστεί είτε με αλλαγές στον υφιστάμενο τρόπο διεκπεραίωσης του φακέλου της αίτησης είτε με νομοθετικές παρεμβάσεις, όπως με τη θέσπιση της υπογραφής των αποφάσεων πολιτογράφησης σε περιφερειακό επίπεδο και τον δειγματοληπτικό ή ηλεκτρονικό έλεγχο των στοιχείων του φακέλου στη βάση δεδομένων από τη Διεύθυνση Ιθαγένειας.

Εξάλλου, η μεταφορά των φυσικών φακέλων στο υπουργείο και η υπογραφή των αποφάσεων σε ανώτατο επίπεδο, προς υποτιθέμενο πλήρη έλεγχο, δεν έχει επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Αντίθετα, παραμένει το ζήτημα της μεγάλης διαφοράς δυσκολίας κατά τη συνέντευξη που παρατηρείται στις κατά τόπους

επιτροπές, καθώς και των σημαντικών χρονικών αποκλίσεων στη διεκπεραίωση των φακέλων πριν φτάσουν στο υπουργείο.

Σε ειδικότερο επίπεδο, ο Συνήγορος εξετάζει αναφορές ατόμων που διαμαρτύρονται για την καθυστέρηση ολοκλήρωσης της διαδικασίας κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση, εξαιτίας των προσκομμάτων που εγείρονται ως προς την αναγραφή των πραγματικών ονοματεπωνυμικών τους στοιχείων στη δημοσιευτέα απόφαση πολιτογράφησης. Σε συγκεκριμένη ενδεικτική περίπτωση (υπόθεση 198330/2015), η πράξη αλλαγής του επωνύμου της αναφερομένης έγινε σύμφωνα με το ισχύον για αυτή δίκαιο της χώρας καταγωγής της (Μολδαβία). Ωστόσο, η Διεύθυνση Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών ζητά να προβεί η αναφερόμενη σε νέα αλλαγή του επωνύμου της, μέσω πολύπλοκης και χρονοβόρας γραφειοκρατικής διαδικασίας και στα δύο κράτη, προκειμένου να ανακτήσει το ανενεργό εδώ και δεκαετίες επώνυμο που είχε λάβει κατά τη στιγμή της γέννησής της. Ο Συνήγορος, επικαλούμενος την απόφαση 1044/2010 ΣτΕ που έκρινε ότι και στην Ελλάδα η σύζυγος μπορεί να ζητήσει την απόκτηση του επωνύμου του συζύγου της, καθώς και τη Γνωμοδότηση 469/2006 ΝΣΚ που έκρινε ότι η εγγραφή πολιτογραφηθέντος χωρεί με βάση τα ονοματεπωνυμικά στοιχεία όπως αυτά διαλαμβάνονται στην οικεία απόφαση, προτείνει να λαμβάνονται υπόψη μόνο τα πραγματικά στοιχεία ταυτότητας με τα οποία οι εν λόγω πολίτες αναγνωρίζονται κατά τη στιγμή της απόφασης πολιτογράφησης και, ενδεχομένως, επιπροσθέτως, όπως γίνεται και κατά την έκδοση διαβατηρίων κατ' εξαίρεση του συστήματος ΕΛΟΤ, με υπεύθυνη δήλωση όπου θα δηλώνουν τον τρόπο αναγραφής των στοιχείων τους, αφού με αυτά θα εγγραφούν στο δημοτολόγιο ή και στα μητρώα αρρένων.

Προβλήματα προέκυψαν και κατά την εγγραφή στο δημοτολόγιο για τα άρρενα τέκνα πολιτογραφουμένων, τα οποία γεννήθηκαν πριν από την πολιτογράφηση του γονέα και εντός του έτους κατά το οποίο έλαβε χώρα η πράξη αυτή, πλην όμως δεν εγγράφονται άμεσα στα δημοτολόγια, αλλά παραμένουν έως και ένα έτος καταγεγραμμένα ενδεικτικά ως αλλοδαπά στην οικογενειακή μερίδα του γονέα προκειμένου να προηγηθεί εγγραφή τους στα μητρώα αρρένων (υπόθεση 216930/2016, βλ. «Καταπολέμηση των διακρίσεων»).

Κτήση ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης

Με τον Ν. 4332/2015 επανήλθε σε ισχύ η δυνατότητα κτήσης ιθαγένειας λόγω γέννησης και φοίτησης στην Ελλάδα. Ο Συνήγορος έχει ήδη αναφερθεί (*Ετήσια Έκθεση 2015*, σ. 80-81) στις δυσκολίες που είχαν ανακύψει κατά την εφαρμογή του νόμου. Οι σχετικές διατάξεις εξακολουθούν να μην εφαρμόζονται εξαιτίας

των αδυναμιών του μηχανογραφικού συστήματος. Το διάστημα αυτό υπερβαίνει τις συνθήκες αδυναμίες της ελληνικής διοίκησης, οδηγώντας μάλιστα αρκετούς από τους αιτούντες να εικάζουν ότι η μη εφαρμογή της νομοθεσίας οφείλεται σε άλλης φύσης επιλογές. Περαιτέρω, εξακολουθούν να υφίστανται ελλείψεις στην πληροφόρηση των αρμόδιων αποκεντρωμένων διοικήσεων σχετικά με την εφαρμογή του νόμου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα ότι ενάμισι έτος μετά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού δεν υπάρχει πλήρης αποσαφήνιση του όρου «ελληνικό σχολείο» του άρθρου 18 του ΚΕΙ. Μόλις τον Σεπτέμβριο του 2016 έγινε η υπαγωγή των σχολών μαθητείας του ΟΑΕΔ στην έννοια του «ελληνικού σχολείου».

Ο Συνήγορος διαπίστωσε καθυστερήσεις στην εξέταση αιτημάτων για κτήση της ελληνικής ιθαγένειας από παιδιά αλλοδαπών, τα οποία έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα ή έχουν φοιτήσει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το πρόβλημα ανέκυψε λόγω της συσσώρευσης νέων αιτήσεων οι οποίες προστέθηκαν στον ήδη πολύ μεγάλο αριθμό παλαιών, η εξέταση των οποίων είχε ανασταλεί το 2012. Η παρέμβαση του Συνηγόρου (ενδεικτική υπόθεση 212823/2016) στις περιπτώσεις των παλαιών ιδίως αιτημάτων αποσκοπούσε κυρίως στη διασφάλιση της κατά προτεραιότητα εξέτασής τους, όπως προβλεπόταν στον νόμο, αλλά και στην κατά το δυνατό απλούστευση και επιτάχυνση της διαδικασίας για την έκδοση βεβαιώσεων φοίτησης, καθώς και καταγραφής του αιτήματος του ενδιαφερομένου.

Περαιτέρω ο Συνήγορος διαπίστωσε αδυναμία αλλοδαπών παιδιών με αναπηρία να καταθέσουν αιτήσεις για κτήση ελληνικής ιθαγένειας λόγω φοίτησης, δεδομένου ότι το ισχύον πλαίσιο προϋποθέτει «επιτυχή φοίτηση». Ο Συνήγορος παρενέβη στις περιπτώσεις που τέθηκαν υπόψη του (υποθέσεις 210390, 210619/2015, 215046/2016), προκειμένου οι γονείς να προβούν στις ούτως ή άλλως οφειλόμενες ενέργειες για την εγγραφή των παιδιών τους στην κατάλληλη εκπαιδευτική δομή (σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής), ώστε να καταστεί δυνατή η υποβολή αιτήματος για απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. Σημειώνεται πάντως ότι ο Συνήγορος, κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου για την τροποποίηση του κώδικα ιθαγένειας, είχε διατυπώσει δημόσια¹ τον προβληματισμό ότι η προϋπόθεση της επιτυχούς φοίτησης εγκυμονεί κινδύνους αποκλεισμού από την ελληνική ιθαγένεια παιδιών που λόγω αναπηρίας υποχρεώνονται να επαναλάβουν τη φοίτησή τους.

Καθορισμός ιθαγένειας

Φαινόμενα κακοδιοίκησης είναι ιδιαίτερα συχνά στις διαδικα-

σίες καθορισμού ιθαγένειας, όπου οι υπηρεσίες εξαντλούν τον σχολαστικισμό τους διακατεχόμενες από εγγενή καχυποψία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση γυναίκας που το έτος 1964 έχασε την ελληνική ιθαγένεια λόγω γάμου με ομογενή από την Κωνσταντινούπολη και το 2011 ζήτησε την ανάκτησή της με απλή δήλωση, αξιοποιώντας σχετική δυνατότητα που της παρέιχε ο Ν. 2910/2001. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης αρνήθηκε να αποδεχθεί τη δήλωση, επειδή δεν ανευρισκόταν ληξιαρχική πράξη γέννησης της αιτούσας (υπόθεση 205182/2015).

Κατά πάγια άποψη του Συνηγόρου, σε τέτοιες περιπτώσεις αρκεί η πιστοποίηση γέννησης καθ' οιονδήποτε τρόπο, όπως παλαιές δημοτολογικές ή άλλες εγγραφές, διαβατήρια ελλήνων πολιτών ή ομογενών κ.λπ. Με τη θέση αυτή συντάχθηκε τελικά και το Υπουργείο Εσωτερικών, παραγγέλλοντας στην αποκεντρωμένη διοίκηση να προβεί στην αποδοχή της δήλωσης.

Πολίτης, που αποδεδειγμένα πάσχει από αμνησία, αδυνατεί να εγγραφεί στο δημοτολόγιο καθώς η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, επί σειρά μηνών, δεν λαμβάνει απόφαση καθορισμού της ιθαγένειάς του. Η διοίκηση προβάλλει το επιχείρημα ότι ο καθορισμός της ιθαγένειάς του και η εγγραφή του στο δημοτολόγιο δημιουργούν κίνδυνο διπλοεγγραφής και ανασφάλειας των συναλλαγών. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η αδυναμία εγγραφής στο δημοτολόγιο αποστερεί τον ενδιαφερόμενο από την άσκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων και αναγκών του, ενώ τυχόν διπλοεγγραφή θα μπορούσε να διορθωθεί εκ των υστέρων με βάση την ισχύουσα σχετική νομοθεσία. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στο Συμβούλιο Ιθαγένειας, όπου ακόμη εκκρεμεί (υπόθεση 197627/2015).

Οι διαφορετικές προϋποθέσεις που θέτει το Υπουργείο Εσωτερικών όσον αφορά τον τρόπο υποβολής αιτημάτων σχετικών με την ιθαγένεια, ανάλογα με το αν πρόκειται για περίπτωση πολιτογράφησης ή όχι, καθώς και η επιμέρους ενημέρωση των αρμόδιων υπηρεσιών με εγκύκλιους, οδήγησαν την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Βοιωτίας σε εσφαλμένη ερμηνεία των οδηγιών προς τους χρήστες του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος ιθαγένειας. Συγκεκριμένα, η διοίκηση απαιτούσε αυτοπροσώπη εμφάνιση για την υποβολή αιτήματος καθορισμού ιθαγένειας τέκνου από γονέα μόνιμο κάτοικο εξωτερικού, βάσει της προαναφερόμενης εγκυκλίου, η οποία όμως αφορά μόνο τα αιτήματα πολιτογράφησης, που υποβάλλονται περιοριστικά είτε αυτοπροσώπως ή από πληρεξούσιο δικηγόρο. Έτσι, αρνούνταν να παραλάβει το αίτημα από συγγενή εφοδιασμένο με συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο του ημεδαπού γονέα. Ο Συνήγορος κατέστησε σαφή τη διάκριση στην υπηρεσία, αλλά δεν αποφεύχθηκε η ταλαιπωρία του πολίτη,

¹ <http://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.286863>

ο οποίος για την επιτάχυνση της υπόθεσης προσήλθε ο ίδιος από το εξωτερικό (υπόθεση 210451/2015).

Πιστοποίηση ιθαγένειας ανήλικης αλλοδαπής

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορά για δεκαεξάχρονη πολωνή μαθήτρια, γεννημένη και διαβιούσα αποκλειστικά στην Ελλάδα, για την οποία δεν υφίστατο κηδεμονία ούτε έγγραφα πιστοποίησης της ταυτότητάς της και νομιμοποίησης της διαμονής της στη χώρα (υπόθεση 178059/2013). Με την παρέμβασή του, ο Συνήγορος διασφάλισε αρχικά τη συνέχιση της ομαλής σχολικής φοίτησης της ανήλικης και της φροντίδας και φιλοξενίας της από ενήλικα άτομα του οικείου φιλικού περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, έπειτα από επικοινωνία και συνεργασία του Συνηγόρου με εμπλεκόμενους φορείς και υπηρεσίες (μαιευτήριο, ληξιαρχείο, σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, γραφείο Νομικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης Ανηλίκων της Νομικής Σχολής Αθηνών, Προξενείο της Πολωνίας στην Αθήνα, πολωνός Συνήγορος του Παιδιού), πραγματοποιήθηκε η ορθή εγγραφή του πλήρους ονόματος της μαθήτριας στην αρμόδια ελληνική ληξιαρχική αρχή, πιστοποιήθηκε η πολωνική της ιθαγένεια και εκδόθηκε προσωρινό και εν συνεχεία δεκαετές διαβατήριο².

Η υπόθεση αναδεικνύει τις ελλείψεις στο πεδίο της ενημέρωσης και συστηματικής καταγραφής παιδιών αλλοδαπής καταγωγής, την απουσία νομοθετημάτων για την εξωιδρυματική φιλοξενία, προστασία και φροντίδα (κηδεμονία – επιτροπεία) ανηλίκων στο όριο της ενηλικίωσης, καθώς και την ανάγκη συντονισμού φορέων και υπηρεσιών της πολιτείας με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων, κυρίως αυτών που ανήκουν σε ειδικές ομάδες ή αποτελούν σε ατομικό επίπεδο εξαιρετικές περιπτώσεις.

ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Τα ζητήματα αστικής και δημοτικής κατάστασης, με εξαιρετική σημασία στην καθημερινότητα των πολιτών και στις συναλλαγές τους με τη διοίκηση, προσκρούουν συχνά στην ακαμψία των αρμόδιων υπηρεσιών, στον φόβο της ανάληψης ευθυνών και σε μια κακώς νοούμενη αντίληψη τάξης. Κορυφή και κομβικό σημείο συγκέντρωσης όλης της διοικητικής κακοδαιμονίας στο εν λόγω πεδίο αποτελεί η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, στην οποία εξ ανάγκης προστρέχουν για οδηγίες όλοι οι δήμοι της χώρας, μη διαθέτοντας τη γνώση

² <http://www.synigoros.gr/resources/docs/20160524-synoyh-anhlikh-polwnh.pdf>

και την τόλμη για εκ των ενόντων αντιμετώπιση των νομικών προβλημάτων που ανακύπτουν καθημερινά. Αμυδρή ελπίδα διεξόδου επιτρέπουν οι νομοπαρασκευαστικές δραστηριότητες του υπουργείου, καθώς ο από μακρού αναμενόμενος εξορθολογισμός του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τα ληξιαρχεία και τα δημοτολόγια εικάζεται ότι θα μειώσει, σε βάθος χρόνου, την παντοδυναμία των αόριστων, αντιφατικών, αναχρονιστικών και ανατιολόγητων κεντρικών οδηγιών.

Μη χορήγηση πιστοποιητικού γέννησης σε περίπτωση έλλειψης πατρώνυμου

Τα ΚΕΠ και η διαδικτυακή πύλη «Ερμής» δεν χορηγούν πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης (ή άλλο αντίστοιχο πιστοποιητικό) όταν στην οικεία δημοτολογική εγγραφή δεν υπάρχει πατρώνυμο. Η περίπτωση συναντάται κατεξοχήν σε δημοτολογικές εγγραφές μονογονεϊκών οικογενειών. Σε συνέχεια εγγράφου του Συνηγόρου, το Υπουργείο Εσωτερικών αρχικώς απάντησε ότι το πατρώνυμο αποτελεί απαραίτητο προσυμπληρωμένο πεδίο για να είναι δυνατή η εκτύπωση πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης, σε διαφορετική περίπτωση αυτό δεν μπορεί να χορηγηθεί. Εν συνεχεία, το υπουργείο με νεότερο έγγραφο του ενημερώνει ότι πράγματι σε περιπτώσεις όπως υιοθεσία, αναγνώριση τέκνου, μονογονεϊκές οικογένειες κ.ά. δεν είναι δυνατόν να χορηγηθούν πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης για λόγους «προστασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων». Ωστόσο, λόγω της παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης και των προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί σε πολίτες, το υπουργείο διευκρίνισε ότι θα διευθετηθεί το θέμα στο ήδη σχεδιαζόμενο πληροφοριακό σύστημα μητρώου πολιτών. Ο Συνήγορος αναμένει τη λειτουργία του συστήματος για να επανέλθει (υπόθεση 211452/2016).

Ανενεργές δημοτολογικές μερίδες

Αλλοδαπή, χήρα έλληνα πολίτη, ζήτησε πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης για συνταξιοδοτική χρήση, αλλά ο δήμος αρνήθηκε να το εκδώσει με την αιτιολογία ότι η οικεία οικογενειακή μερίδα του δημοτολογίου «έκλεισε» με τον θάνατο του μόνου ελληνικής ιθαγενείας μέλους της. Παρεμβαίνοντας, ο Συνήγορος επισήμανε ότι μια οικογενειακή μερίδα που δημιουργείται λόγω γάμου είναι κανονική και όλα τα μέλη, ακόμη και αν η εγγραφή τους αποκαλείται «ενδεικτική» λόγω ξένης ιθαγένειας, δικαιούνται να ζητούν πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης. Ατυχώς το Υπουργείο Εσωτερικών, χωρίς καμία απολύτως αιτιολογία, απάντησε ότι πράγματι θεωρεί «ανενεργές» τις οικογενειακές μερίδες αυτής της κατηγορίας και νόμιμη την άρνηση έκδοσης πιστοποιητικού με βάση τις εγγραφές τους. Τελικά, η αναφερόμενη διεκπεραίωσε με εναλλακτικό τρόπο τη συνταξιοδοτική της εκκρεμότητα, παραμένει

όμως άξια απορίας και εξόχως προβληματική η θέση του υπουργείου (υπόθεση 21 1621/2016).

Προβλήματα δημοτολογικής τακτοποίησης ανήλικων αλλοδαπών

Η αύξηση των γεννήσεων παιδιών αλλοδαπών γονέων, πολλοί από τους οποίους δεν διαθέτουν νόμιμα τακτοποιημένη παραμονή, συναρτάται με σειρά προβλημάτων όσον αφορά τη δημοτολογική τακτοποίηση των τέκνων.

Παρόλο που η καταχώριση ληξιαρχικών γεγονότων, όπως η γέννηση, δεν εμπίπτει στην απαγόρευση συναλλαγής των δημόσιων υπηρεσιών με πολίτες τρίτων χωρών που στερούνται νόμιμης άδειας διαμονής, το γεγονός ότι οι γονείς αυτοί αδυνατούν να εκδώσουν ΑΜΚΑ και ΑΦΜ, έχει οδηγήσει κάποια ληξιαρχεία σε άρνηση σύνταξης ληξιαρχικής πράξης γέννησης του παιδιού, λόγω των ελλείπων αυτών στοιχείων, και άλλα σε άρνηση χορήγησης αντιγράφων.

Η έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων και η αδιευκρίνιστη οικογενειακή κατάσταση της μητέρας ήταν η αιτία για τη μη σύνταξη δήλωσης γέννησης από μαιευτική κλινική νοσοκομείου, λόγω των πολλαπλών ελλείψεων στοιχείων. Χρειάστηκαν επανειλημμένες επικοινωνίες με το νοσοκομείο και το αρμόδιο ληξιαρχείο ώστε να καταστεί δυνατή η σύνταξη της ληξιαρχικής πράξης γέννησης, 10 έτη μετά το γεγονός.

Αλλά και οι τακτοποιημένες διαμονής αλλοδαποί αντιμετωπίζουν προβλήματα, συνήθως λόγω εσφαλμένης ερμηνείας της Γνωμοδότησης 90/1993 ΝΣΚ, που έδινε στους πρώην ετερόδοξους, νυν χριστιανούς αλλοδαπούς τη δυνατότητα προσθήκης του χριστιανικού ονόματος στις συναλλαγές τους, με αποτέλεσμα ορισμένα ληξιαρχεία να καταχωρίζουν υποχρεωτικά και τα δύο ονόματα, της ονοματοδοσίας και της βάπτισης, παρά την αντίθετη θέληση των γονέων. Τα πιο πάνω προβλήματα, καθώς και πολλά άλλα που αφορούν ορθογραφικές και φθογγολογικές αλλαγές στα ονόματα των γεννημένων στη χώρα μας παιδιών, έχουν θετική κατάληξη μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου (ενδεικτικές υποθέσεις 203555, 206125, 210507/2015).

Έκδοση ληξιαρχικής πράξης θανάτου μετά τον ενταφιασμό

Ληξιαρχεία αρνούνται να χορηγήσουν ληξιαρχική πράξη θανάτου στην περίπτωση ενταφιασμού ατόμου πριν από τη δήλωση του θανάτου του στις αρμόδιες αρχές, με αποτέλεσμα να εκκρεμεί επί

αόριστον η δημοτολογική τακτοποίηση του αποβιώσαντος, αλλά και η εκπλήρωση των συναφών υποχρεώσεων των κληρονόμων. Άλλα ληξιαρχεία ζητούν την προσκόμιση σχετικής δικαστικής απόφασης, προκειμένου να συντάξουν ληξιαρχική πράξη θανάτου. Στο προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, που ήδη αντικαταστάθηκε με τον Ν. 4144/2013, προβλεπόταν ότι η σύνταξη της ληξιαρχικής πράξης θανάτου ήταν δυνατή και μετά την ταφή είτε με άδεια του εισαγγελέα είτε με απόφαση δικαστηρίου.

Ο Συνήγορος παρένεβη προς το Υπουργείο Εσωτερικών και ζήτησε την επίλυση του προβλήματος, υποστηρίζοντας ότι αφενός το δημόσιο συμφέρον απαιτεί να καταχωρίζονται οι θάνατοι και επομένως να συντάσσονται ληξιαρχικές πράξεις θανάτου, αφετέρου η διοίκηση δεν μπορεί, εφόσον δεν προβλέπεται νομοθετικά, να απαιτεί το δυσμενέστερο μέτρο για τον πολίτη, ιδίως όταν, υπό το προηγούμενο καθεστώς, υπήρχε η λύση της εισαγγελικής εντολής.

Το υπουργείο ζήτησε τη γνώμη του ΝΣΚ, το οποίο ωστόσο με την 132/2016 Γνωμοδότησή του έκρινε ότι η σύνταξη ληξιαρχικής πράξης θανάτου μετά τον ενταφιασμό είναι δυνατή μόνο με την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης. Ο Συνήγορος επιφυλάσσεται να υποβάλει εκ νέου τις προτάσεις του, καθώς ο ενημερώθηκε ότι επίκειται τροποποίηση των νομοθετικών διατάξεων (υποθέσεις 203463, 205763/2015, 216784/2016).

Ζητήματα μεταγραφής ονοματεπωνύμων

Μετά την εισαγωγή και χρήση του προτύπου «ΕΛΟΤ 743», το ονοματεπώνυμο του πολίτη στα δελτία αστυνομικής ταυτότητας εμφανιζόταν είτε με τους λατινικούς χαρακτήρες, όπως προβλέπεται από το πρότυπο, είτε με διπλή αναγραφή μαζί με τον τρόπο μεταγραφής που ήταν χρησιμοποιούμενος στις συναλλαγές του στην αλλοδαπή. Αυτό όμως προκαλούσε προβλήματα ταυτοπροσωπίας κατά τις συναλλαγές του, ιδίως με τις αλλοδαπές αρχές. Ο Συνήγορος, με επανειλημμένες παρεμβάσεις του στο παρελθόν³ είχε προτείνει την απλοποίηση της πρακτικής αυτής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ΚΥΑ 3021/19/53/2005. Το αρμόδιο υπουργείο ωστόσο ερμήνευε διαφορετικά τη νομοθεσία με βάση γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ.

Ήδη με πρόσφατη απόφασή του ανακάλεσε την αποδοχή των επίμαχων γνωμοδοτήσεων και επανέφερε σε ισχύ την απλή διαδικασία μεταγραφής, καταργώντας δηλαδή τη διπλή αναγραφή με λατινικούς χαρακτήρες του ονοματεπωνύμου στα δελτία αστυνομικής ταυτότητας, και

³ http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.eggrafa_tautotitas.276448

αποδεχόμενο, κατόπιν σχετικής αίτησης του ενδιαφερομένου, τη μεταγραφή του ονοματεπωνύμου του με λατινικούς χαρακτήρες όπως εμφανίζεται σε προηγούμενα δημόσια έγγραφα⁴.

Η Μεταφραστική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών κατά τη μετάφραση ελληνικών εγγράφων προς ξένη γλώσσα και όσον αφορά τα ονοματεπωνυμικά στοιχεία των πολιτών που τυχόν υπάρχουν στα αυτά, εφαρμόζει αυστηρά το πρότυπο μεταγραφής «ΕΛΟΤ 743». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα εν λόγω στοιχεία να εμφανίζονται με διαφορετική μορφή από εκείνη που ήδη χρησιμοποιείται στις συναλλαγές των ενδιαφερομένων με τις αλλοδαπές υπηρεσίες όπου θα υποβληθούν τα μεταφρασμένα έγγραφα, τα οποία δεν γίνονται δεκτά, καθώς τίθεται ζήτημα ταυτοπροσωπίας. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι στο πλαίσιο της χρηστής διοίκησης και της προστασίας του διοικουμένου θα πρέπει να εφαρμόζονται οι διατάξεις που ισχύουν για τη μεταγραφή των ονοματεπωνυμικών στοιχείων στα διαβατήρια, οι οποίες προβλέπουν εξαιρέσεις από τον κανόνα και κατά συνέπεια οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τον τρόπο γραφής των στοιχείων του πολίτη στην αλλοδαπή. Η απάντηση της Μεταφραστικής Υπηρεσίας αναμένεται (υποθέσεις 211335, 211689/2016).

Συνεργασία με τον Συνήγορο της Τουρκίας για παιδιά διπλής ιθαγένειας

Η έλλειψη διακρατικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για θέματα που ανακύπτουν από μεικτούς γάμους είχε ως αποτέλεσμα τα τέκνα τούρκου και ελληνίδας, κατοίκων Ελλάδας, να φέρουν διαφορετικά επώνυμα στα ταξιδιωτικά έγγραφα της κάθε χώρας, παρότι κατά τον γάμο οι γονείς προέβησαν σε κοινή δήλωση ότι τα τέκνα θα έφεραν το επώνυμο της μητέρας, σύμφωνα με δυνατότητα που αναγνωρίζει το ελληνικό δίκαιο, αλλά όχι το τουρκικό, το οποίο προβλέπει αποκλειστικά τη λήψη του πατρικού επωνύμου. Ο Συνήγορος, μη έχοντας αρμοδιότητα για τις ενέργειες της τουρκικής διοίκησης, συνεργάστηκε με τον ομόλογο θεσμό της Τουρκίας για τη διαπίστωση του εκεί ισχύοντος νομικού πλαισίου και στη συνέχεια ενημέρωσε την ενδιαφερόμενη ελληνίδα μητέρα για τις δυνατότητές της μέσω της δικαστικής ή της διοικητικής οδού στην Τουρκία (υπόθεση 205166/2015).

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑ

Ο Συνήγορος ενεργοποίησε και αυτή τη χρονιά τον διαμεσολαβητικό του ρόλο σε αρκετές περιπτώσεις ανηλίκων, οι οποίοι αντιμε-

τωπίζουν προβλήματα στο οικογενειακό ή/και κοινωνικό τους περιβάλλον. Η Αρχή επιδίωξε συναντήσεις με τα εμπλεκόμενα μέρη, ενθάρρυνε τη μεταξύ τους επικοινωνία, ενεργοποίησε φορείς και υπηρεσίες και αναζήτησε λύσεις στην κατεύθυνση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Σύνδεση μαθήτριας με υπηρεσία συμβουλευτικής υποστήριξης

Οι ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας και οι εξειδικευμένοι επαγγελματίες υποστήριξης των σχολείων, ιδίως απομακρυσμένων ή απομονωμένων περιοχών, συχνά δεν επαρκούν για να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών και οι αυξανόμενες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν λόγω κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Αυτό αναδεικνύεται στην καθημερινή επαφή του Συνηγόρου με εκπαιδευτικούς και γονείς και αποτυπώνεται στον σημαντικό αριθμό τηλεφωνικών κλήσεων και ηλεκτρονικών μηνυμάτων που δέχεται και αφορούν σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν παιδιά και έφηβοι στην οικογένεια, στο σχολείο ή με συνομηλίκους τους. Στις περιπτώσεις αυτές, η Αρχή διαμεσολαβεί ώστε οι ανήλικοι να συνδεθούν με την κατάλληλη για την περίπτωση τους υπηρεσία συμβουλευτικής υποστήριξης.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση ανήλικης που διαμένει σε μικρό απομακρυσμένο χωριό, η οποία είχε ανάμειξη σε ποινική υπόθεση ως θύμα. Εξαιτίας της δημοσιοποίησης της υπόθεσης, η ανήλικη μαθήτρια είχε δυσμενή αντιμετώπιση στην κοινότητα και στο σχολείο, αλλά λόγω ποικίλων προβλημάτων δεν είχε καταστεί δυνατό να λάβει στήριξη από κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας. Εκπαιδευτικός της ανήλικης επικοινωνήσε με τον Συνήγορο και στη συνέχεια υποστήριξε τη μητέρα της ανήλικης για να υποβάλει αναφορά. Ο Συνήγορος επισκέφθηκε το σχολείο, συζήτησε με τη μαθήτρια και τη μητέρα της, συνεργάστηκε με τον Σχολικό Σύμβουλο Παιδαγωγικής Ευθύνης και τη Διευθύντρια, διερεύνησε τις δυνατότητες δωρεάν ψυχολογικής και συμβουλευτικής υποστήριξης της μαθήτριας και παρέπεμψε τη μητέρα σε κατάλληλο κέντρο. Συνεργάστηκε επίσης με το σχολείο ώστε να διευκολυνθεί η μαθήτρια στην πραγματοποίηση των συναντήσεων με τον ειδικό και παρακολούθησε την υπόθεση όλη τη χρονιά. Σε νέα του επίσκεψη στον τόπο διαμονής της ανήλικης και κατ' ιδίαν συνάντηση με εκείνη και τη μητέρα της, αλλά και από τους εκπαιδευτικούς της, ενημερώθηκε για τη θετική πορεία της μαθήτριας.

Δυσχερείς συνθήκες διαβίωσης και φροντίδας μαθητριών

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορές από σχολικές μονάδες λυκειακής εκπαίδευσης (υποθέσεις 210092/2015, 215536/2016)

⁴ <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.362915>

που αφορούσαν έφηβες με δυσλειτουργικά πλαίσια ζωής, διαβίωσης και φροντίδας, τα οποία τις οδηγούσαν σε ακραίες συμπεριφορές και φυγές, που δυνητικά έθεταν την ψυχοσωματική τους υγεία σε κίνδυνο. Στην πορεία της διερεύνησης των δεδομένων των υποθέσεων αυτών, διαπιστώθηκε, μεταξύ άλλων, ότι στην περίπτωση της μιας εμπλεκόμενης μαθήτριας δεν ήταν επιθυμητή από την έφηβη η ενεργοποίηση της εισαγγελικής αρχής, ενώ για τη δεύτερη η εισαγγελική παρέμβαση ήταν αναπόφευκτη, εφόσον η φυγή της είχε χρόνιο χαρακτήρα και η επικοινωνία με την οικογένειά της περιγραφόταν από την ίδια ως δυσχερής. Οι γονείς/κηδεμόνες και των δύο μαθητριών δεν επιδείκνυαν προθυμία επικοινωνίας και συνεργασίας με τους αρμόδιους σχολικής μονάδας και εκπαίδευσης. Ο Συνήγορος, διαμεσολαβώντας συμβουλευτικά προς τα εμπλεκόμενα μέρη, επιχείρησε να διευκολύνει τις επικοινωνίες μεταξύ των ανηλίκων, των οικογενειών τους και των αρμοδίων των σχολικών μονάδων, να βοηθήσει στην καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και οικειότητας, και, στη δεύτερη των περιπτώσεων, να βοηθήσει στην επίσπευση της απόφασης της έφηβης και στον προγραμματισμό ακρόασής της από την αρμόδια εισαγγελική αρχή, η οποία ανέλαβε πλέον τον περαιτέρω χειρισμό της υπόθεσης προς το συμφέρον της.

Επικοινωνία γονέων και τέκνων σε παιδικούς σταθμούς

Με εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών (αρ. πρωτ. 43208/2014 από 10.3.2015), που εκδόθηκε σε αποδοχή σχετικής πρότασης του Συνηγόρου, δόθηκαν οδηγίες για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα των γονέων που δεν ασκούν την επιμέλεια των τέκνων τους, λόγω άρνησης των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών να τους επιτρέψουν την είσοδο, επικοινωνία με το παιδί, ενημέρωση ή συμμετοχή σε εκδηλώσεις, κατόπιν αυθαίρετης εντολής του γονέα που ασκεί την επιμέλεια. Ωστόσο, μετά την έκδοσή της, νέα ζητήματα ανέκυψαν (υποθέσεις 197313, 199160, 202238/2015): από την άγνοια για την ύπαρξη της εγκυκλίου έως θέματα ερμηνείας του περιεχομένου της, ιδίως για τη συχνότητα και τον τρόπο επικοινωνίας γονέα και τέκνου εντός του σταθμού.

Ο Συνήγορος διευκρινίζει ότι, κατά την υλοποίηση της επικοινωνίας γονέα και τέκνου στον σταθμό, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε η συχνότητά της να μην παρακωλύει τη λειτουργία του σταθμού, να εφαρμόζονται τυχόν πρόσθετοι όροι δικαστικών αποφάσεων (όπως η παρουσία τρίτου ατόμου), να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η άποψη του παιδιού και το προσωπικό να διασφαλίζει το δικαίωμα του παιδιού σε ανατροφή και από τους δύο γονείς, συνεργαζόμενο μαζί τους, με γνώμονα το συμφέρον του ανηλίκου.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Τον Συνήγορο απασχόλησαν υποθέσεις σχετικές με την προστασία πτυχών της προσωπικότητας των ανηλίκων, όπως των προσωπικών τους δεδομένων ή της εικόνας τους.

Τοποθέτηση καμερών σε αύλειο χώρο σχολείου

Διερευνώντας τη νομιμότητα τοποθέτησης συστημάτων επιτήρησης στον αύλειο χώρο του σχολείου (υπόθεση 212430/2016), ο Συνήγορος στηρίχθηκε στην πάγια θέση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, όπως αποτυπώνεται στην Οδηγία 1/2011 για τα συστήματα βιντεοεπιτήρησης, όπου ορίζεται ότι «η ύπαρξη και μόνο καμερών σε σχολεία και άλλους χώρους όπου δραστηριοποιούνται ανήλικοι (όπως παιδικοί σταθμοί, οικοτροφεία, φροντιστήρια κ.λπ.) χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, αφού δεν είναι εύκολο να αξιολογηθούν οι συνέπειες που μια τέτοια επεξεργασία μπορεί να έχει για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των ανηλίκων (...). Το σύστημα βιντεοεπιτήρησης επιτρέπεται να λειτουργεί μόνο κατά τις ώρες που το σχολείο δεν λειτουργεί. Οι ώρες λειτουργίας του συστήματος πρέπει να αναγράφονται με σαφήνεια στις σχετικές ενημερωτικές πινακίδες, έτσι ώστε να γνωρίζουν πλήρως όλοι οι μαθητές και οι φορείς της εκπαιδευτικής κοινότητας ότι καθ' όλη τη διάρκεια της παρουσίας τους στο σχολείο/φροντιστήριο δεν παρακολουθούνται».

Επιπροσθέτως, ο Συνήγορος υποστήριξε ότι η ύπαρξη συστημάτων παρακολούθησης σε σχολικούς χώρους θα πρέπει να αποφεύγεται καθώς ειδικά οι ανήλικοι δεν θα πρέπει να εξοικειώνονται με διαδικασίες παρακολούθησης αλλά αντίθετα θα πρέπει να υποστηρίζονται στην καλλιέργεια του αισθήματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους.

Θα μπορούν να τοποθετούνται μόνο σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις και υπό την αυστηρή προϋπόθεση ύπαρξης ειδικών συνθηκών, όπως μεγάλη ή δασώδη έκταση εντός της οποίας βρίσκεται το σχολείο, ύπαρξη ιστορικού βανδαλισμών, αδυναμία επιτήρησης του χώρου με ηπιότερα μέσα, ενώ θα είναι δυνατή η χρήση τέτοιων συστημάτων στους κοινόχρηστους χώρους και μόνο σε ώρες μη λειτουργίας αυτού, ώστε να μην υπάρχει περίπτωση καταγραφής των μαθητών. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, για την τοποθέτηση τέτοιων συστημάτων απαιτείται η προηγούμενη γνωστοποίηση στην ΑΠΔΠΧ.

Πρόσβαση γονέα σε ψυχοκοινωνική έκθεση που αφορά το τέκνο του

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορά (υπόθεση 212405/2016) γονέα που διατηρεί το δικαίωμα επικοινωνίας με το τέκνο του, ο οποίος ζητά να λάβει γνώση του πορίσματος της ψυχολογικής έρευνας που διενήργησε ψυχολόγος σχετικά με το τέκνο του, στο πλαίσιο αστικής δίκης, χωρίς να έχει προηγουμένως αιτηθεί ο ίδιος τη διενέργειά της. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι, εφόσον η έκθεση επί της διενεργηθείσας ψυχολογικής έρευνας έχει συνταχθεί από ψυχολόγο δημόσιας υπηρεσίας, αποτελεί διοικητικό έγγραφο και η πρόσβαση σε αυτά διέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας εφαρμοζόμενες υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 5Α και 10 του ισχύοντος Συντάγματος, που θεσπίζουν τις αρχές της δημοσιότητας και της διαφάνειας της διοικητικής δράσης. Η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα τελεί υπό την επίκληση και απόδειξη εύλογου ενδιαφέροντος του αιτούντος. Το ενδιαφέρον αυτό δεν μπορεί να νοηθεί ως γενικό ενδιαφέρον του κάθε πολίτη αλλά ως συμφέρον που ορίζεται αντικειμενικώς από συγκεκριμένη προσωπική έννομη σχέση του αιτούντος, που τον συνδέει με το περιεχόμενο του διοικητικού εγγράφου, του οποίου ζητεί να λάβει γνώση. Από την άλλη πλευρά, ο γονέας του ανήλικου τέκνου, για το οποίο έχει διενεργηθεί ψυχολογική έρευνα και η έκθεση επ' αυτής έχει κατατεθεί ενώπιον οιασδήποτε δημόσιας υπηρεσίας, έχει δικαίωμα πρόσβασης στη σχετική έκθεση και γνώσης του περιεχομένου της, σύμφωνα με το 1510 ΑΚ, ακόμα και αν δεν έχει αιτηθεί τη διενέργειά της καθώς η γνώση αυτή εμπεριέχεται στο περιεχόμενο της μέριμνας του ανήλικου που αποτελεί καθήκον και δικαίωμά του. Ωστόσο, εάν υπάρχουν εξαιρετικοί λόγοι, που με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού επιβάλλουν την άρνηση πρόσβασης του γονέα στα στοιχεία της έρευνας, θα πρέπει ο επαγγελματίας ή η αρμόδια υπηρεσία διενέργειάς της, ως υπεύθυνοι επεξεργασίας, να προβούν σε σχετική στάθμιση με βάση τις αρχές της προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας. Σε περίπτωση αδυναμίας τους να διενεργήσουν αυτή, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια υπηρεσία ή ΝΠΔΔ, μπορεί να προστρέξει στο ΝΣΚ ή να απευθυνθεί στην ΑΠΔΠΧ εφόσον πρόκειται για ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, ζητώντας τη σχετική άδεια.